

Детето в роднинската общност

В ислямската градска култура, която се развива от седми век нататък, децата и детството се разглеждат като аспект на социалната действителност. В нея се регулират отношенията на възрастните към децата, определят се правата и се създават социалните мрежи, в които децата израстват. Закрилата на дете-

то започва още преди раждането като умъртвяването на плода се наказва. Коранът предвижда особено значение на 120-ия ден от зачатие, когато идва един ангел, който му вдъхва живот. Същевременно бъдещата майка може да не спазва стриктно задължителния пост. А също така нероденото още дете може да бъде предвидено в завещание. С раждането си детето придобива правото на закрила като най-общо принципът е, че бащата носи общата отговорност за живота и добруването на детето. Той трябва да създаде материалните условия за неговото израстване, както и неговото включване в ислямското общество, т. е. да осигури неговата религиозна, интелектуална и професионална социализация.

Както в предислямските времена, така и покъсно, бащата не трябва да е вкъщи при раждането на детето, на него

вестта се съобщава със знак или с пратеник. Понеже не е имало регистър на ражданията, оповестяването на раждането е трябвало да стане в кръга на роднини и съседи и то е имало голяма правна стойност. Бащата благодари на пратеника за добрата вест. Детето има правото на хубаво име, защото се вярва, че меж-

Дебрен, 90-те години на XX век

ду значението на името и самия човек има връзка и че лошото име вреди на този, който го носи. Името на детето се произнася от бащата, но изборът се прави от двамата родители, като при случай на спор все пак учените дават предимство на бащата. За най-хубави имена учените-теолози, посочват Абдулах /Божи слуга/, Абдурахман /Слуга на Милостивия/, Мохамед и Ахмед. С името си и името на бащата детето има необходимата идентичност и с тези имена човек ще бъде призован на Съдния ден.

До 5-7-годишна възраст след раждането грижите според ислямските учени се предоставят на майката - което е практика в много случаи и до днес. Особеното при исляма е, че това е норма по отношение на жените. Ако по някаква причина майката не е в състояние да се грижи за детето, то това право или задължение не преминава към бащата, а към други роднини от женски пол или определени жени. Според някои сунитски правни постановки - тази грижа може да бъде предоставена дори на еврейка или християнка. Най-важната грижа на майката е храненето, чистотата и надзора над детето, както и възпитаването на самостоятелност в тези области. Ислямското право

предвижда две години кърмене на детето, което време със съгласието на бащата може да бъде съкратено или удължено.

В случай на развод детето не може да бъде разделяно от майката без обосновани причини.

На около седем години приключва правото на майката да се грижи за детето. Единствено маликитите удължават срока на това право до времето на половата зрелост. Според сунитските правни школи бащата, т. е. мъжът е отговорен за възпитанието. По отношение на дъщерите различните правни школи на исляма не са единни и според някои от тях момичето трябва да остане подълго при майката, за да усвои домакинските умения. При всички тези тълкувания ислямските учени се ръководят преди всичко от схващанията си за интересите на детето. След седмата година майката губи правото си да наказва детето, това право запазва бащата.

Особено важно в ислямското общество е регулирането на отношението към сираци, подхвърлени деца, слабоумни и незаконородени. За всички тях ислямските учени са потърсили разрешение за това кой трябва да има грижите за тях, като най-об-

що грижата се поема от ислямската общност като религиозно задължение.

Педагогическите представи на исляма се развиват след девети век, като на мястото на бедуинските и други близкоизточни начини и техники на възпитание се възприемат някои късноантични научни традиции, както и нови педагогически представи. В следващите векове в литературата се срещат различни възпитателни методи.

Елинистичните представи и възгледи навлизат след X век с преводите на арабски, като се разпространяват най-вече от трудовете на Ибн Сина /Авицена/ и други учени в следващите столетия. Елинистичните възпитателни учения се приспособяват към ислямските представи и се разработват като единно възпитателно учение. Учените от X и XI век подчертават значението на детството за покъсното развитие на индивида по-силно, отколкото в предишната ислямска литература.

Ибн Сина отдава предпочитание на възпитаването на децата в общности пред това в дома, за да се използва конкуренцията между тях. Тогава обаче трябва да се избягва контактът с лоши другари. Набляга се и на играта и нейното значение преди всичко за отпочиване от тежките занятия.

Вълкосел, 70-те години на XX век

Така различни народни магически и други само повърхностно ислямизирани практики се конкурират с елинистични теории и съвети, които навлизат в арабските съчинения чрез медицинските съчинения. Някои от тях са възприети от ислямските теоретици в техните педагогически концепции. Медицинските книги за отглеждането на децата от X век - доколкото е известно - в арабскоислямската литература през средновековието нямат свои последователи.

Обратно на това, педагогиката като об-

ща задача на родителите играе голяма роля в ислямското мислене. Възпитанието е религиозно задължение на родителите - мюсюлмани, то е задължение към детето и Господа. Това е така, защото хората имат дълг да предпазват другите от ада, т. е. да посочат на своите деца правия път. Възпитанието е най-добрият дар, който родителите могат да дадат на децата си. Възпитателните цели могат да се разпределят в четири групи: по отношение на Господа, на родителите, на другите хора и индивидуални добродетели.

Своеобразен каталог на целите на възпитанието се намира в Корана - в Сура 31:13, 16 - 19 под формата на бащини съвети. Особено са важни молитвата, добрите дела, търпеливото приемане на съдбата, избягването на гордостта и високомерието, спокойният ход и тихото говорене. Такива бащини съвети по-късно са предпочитан жанр в ислямската педагогическа литература. Доброта, благодарност, милосърдие, почитание, приятелство и послушание са най-важните добродетели. По-късната ислямска литература прибавя и вежливостта и други добродетели като изискването да не се говори без разрешение в присъствието на родителите и да се върви само след тях. Особено важно е възпитанието на чувство за срам. Празнословието и безсрамието са също толкова осъдителни, колкото лъжата и псуването. Особено място в ислямската традиция придобива дългът на децата към майката, който понякога може да получи преднина пред бащата или съпругата.

Препоръчително е децата да се прегръщат и целуват докъм 6-7-годишна възраст, както самият Про-

рок е правил, да се даряват и да се играе с тях. Към възпитателния репертоар обаче се числят и боят и наказанията. Ислямските учени препоръчват родителите щедро да си служат с похвалите и пестеливо с упреците и наказанията. Майката има право да си служи със страха от бащата като средство за дисциплиниране. Телесният контакт между родители и деца се ограничава с възрастта и след десетгодишна възраст се препоръчва децата да имат собствени легла.

Изобилието от произведения на ислямски теолози и философи в периода VIII - XIV в. за мястото на децата в ислямските общества, за тяхното възпитание и отглеждане, показва голямото значение, което ислямска-

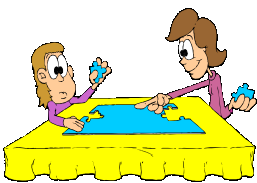

Якоруда, 60-те години на XX век

- Защо мислите, че бащата е трябвало да бъде вън от дома при раждането на детето?
- Какво се е променило днес при раждането на децата?
- Дискутирайте записаните предварително поверия и практики, свързани с раждането на деца?
- Практикуват ли се и днес и защо?
- Проведете диспут на тема: “За и против традиционните родилни практики и вървания.”
- Защо всеки има право на “хубаво име” и какво ислямът влага в това понятие?
- Спазвало ли се е това право във вашата общност и кога, как и от кого е било нарушавано? Използвайте записаните предварително спомени.

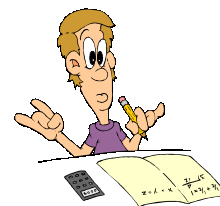
та религиозна традиция отдава на нормирането на това отношение.

Разпределете се на групи и запишете на постерелементарните права, които имат децата според каноничната ислямска традиция.

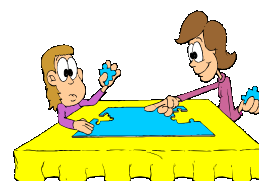
Като използвате предварително събрани материали, проведете обща дискусия върху следните проблеми:

Индивидуално попълнете таблицата, а след това дискутирайте по групи, като обсъдите и въпроса: “Какво се е променило днес в родителските роли по отношение възпитанието на децата?”

родителските роли по отношение възпитанието на децата?”

Отговорности на майката по отношение възпитанието на децата.	Отговорности на бащата по отношение възпитанието на децата.

Работете по групи, а след това проведете обща дискусия по следните проблеми:

· Какви основни възпитателни норми извеждат ислямските учени през Средновековието?

· Как се развиват тези норми по-нататък?

· Защо възпитаването на децата в общността се извежда преди “възпитаването в дома”?

· Какво се е променило сега?

· Защо възпитанието се приемало, като религиозно задължение на родителите?

· Какви са целите на възпитанието според Корана? Извадете текстове!

· Какво Корана забранява и какво препоръчва като родителско поведение и защо?

· Спазва ли се сега, този възпитателен модел и защо?

· Какви методи на възпитание използват вашите родители сега и доколко те ви харесват?

· Какво бихте искали да се промени в отношенията ви с родителите и защо?

· Запишете на касетофон истории на ражданията на вашите баби и ги използвайте при дискусията.

· Запишете от възрастни жени различни поверия и практики, които са се спазвали при раждането на деца.

· Запишете разкази на вашите близки за техните преживявания, когато са им отнемали правото на име.

· Запишете разкази на вашите близки за техните преживявания, когато са им отнемали правото на име.

Работа на пютюна